

Activitats i estudis de l'Associació Arqueològica de Girona (novembre 2012–novembre 2013)

Albert Aulines i Valentí
Joan Abad i Arbussé
Pere Cantón i Playà
Jordi Masbernat i Saló
Conxita Roca i Martínez

ARTICLE INFO

Albert Aulines, Joan Abad, Pere Canton, Jordi Masbernat i Conxita Roca són membres de l'Associació Arqueològica de Girona

Contacte i correspondència:

Associació Arqueològica de Girona
Travessia de la Creu, 6, 1r, 1a – 17001 – Girona
www.aadgirona.org
aadgirona@aadgirona.org

Data de recepció: 30/10/13

Data d'acceptació: 15/11/13

Paraules clau: centre d'estudis, societat civil, Girona, prehistòria, recerca, socialització

Keywords: study center, civil society, Girona, prehistory, research, socialization

RESUM

Es descriuen les activitats i estudis desenvolupats pel centre d'estudis Associació Arqueològica de Girona del novembre de 2012 al novembre de 2013 en base a aquests quatre blocs temàtics: recerca arqueològica (estudis, sortides de camp i perspectives), prehistòria i societat (visites a espais arqueològics, conferències, didàctica i ràdio), publicacions: revista de l'AAG, articles en d'altres revistes, premsa escrita i llibres) i xarxes socials online (pàgina web, Facebook i Twitter).

ABSTRACT

It describes the activities and studies carried out by the Associació Arqueològica de Girona from November 2012 to November 2013 based on these four thematic: archaeological research (studies, field outputs and perspectives), prehistory and society (visits archaeological sites, conferences, educational and radio) publications: journal of the AAG, articles in other magazines, newspapers and books) and online social networks (website, Facebook and Twitter).

A continuació exposarem les activitats referents als camps de la recerca i de la divulgació de la prehistòria antiga a la bioregió de Girona portades a terme pel nostre centre d'estudis durant el període comprès entre el novembre de 2012 i el novembre de 2013:

- Recerca arqueològica: estudis, sortides de camp i perspectives.
- Prehistòria i societat: visites a espais arqueològics, conferències, didàctica i ràdio.
- Publicacions: revista de l'AAG, articles en d'altres revistes, premsa escrita i llibres.
- Xarxes socials online: pàgina web, Facebook i Twitter.

Figura 1. En l'extensa àrea entre Fontajau (Girona) i Canet d'Adri hi ha una estreta relació entre els sediments generats pel volcà Puig d'Adri i la localització i conservació d'eines de pedra fabricades pels neandertals. Recentment, durant la construcció de l'enllaç de l'AP7 amb Sant Gregori (sortida 'Girona Oest') dels anys 2011 i 2012 s'han documentat abundants materials lítics d'aquest període. Anteriorment, ja s'havien descobert els jaciments de Domeny Industrial (1999), La Jueria (2003) i el Pla d'en Serra (2008). Aquest 2013, a més, en el paratge 'Les Tosques de Cartellà' s'ha localitzat una ascla de quars de la mateixa cronologia i característiques.

Totes aquestes restes reforcen l'argument que va existir un antic poblament humà molt extens entre Fontajau i Canet d'Adri durant la prehistòria antiga, relacionat amb els cursos fluvials del Ter i la Llémena.

Recerca arqueològica: Estudis, sortides de camp i prespectives

L'estudi en profunditat del material arqueològic descobert els anys 2011 i 2012 a Domeny ha acaparat gairebé tot el temps que, al llarg d'aquest 2013, el nostre centre d'estudis ha destinat a la recerca (figures 1 i 2). No obstant això, hem realitzat diverses actuacions encaminades a obrir noves vies d'investigació en dues altres àrees geogràfiques: el Pla de l'Estany i l'Alt Empordà (figures 3 a 6).

Domeny: estudi del material arqueològic i continuació de la recerca

Durant aquest 2013 hem estat immersos en la redacció de la *Memòria de la intervenció arqueològica a Domeny durant els anys 2011 i 2012*. La nostra previsió és que estarà enllestida a finals d'aquest 2013. De l'estudi dels objectes, tallers i remuntatges lítics així com de la seva disposició general se n'ha responsabilitzat un de nosaltres (A.A.). Però també hi han col·laborat la Montse Freixa i l'Àlex Moreno d'ATICS SL (distribució arqueològica espacial a través del programa ArcGis 10) i en Bruno Gómez, en Josep Vallverdú i l'Ethel Allué de l'IPHES (anàlisi d'ordre geomorfològic, litològic, sedimentològic i antracològic).

Paral·lelament, hem continuat investigant diversos terrenys situats entre Fontajau i Canet d'Adri (figura 1). Així, en el transcurs d'uns remenaments de terra al paratge conegut com 'Les Tosques de Cartellà', el 23 d'agost de 2013 vam localitzar una ascla de quars dins d'un paquet sedimentològic idèntic als identificats en el jaciment de Domeny (concretament, al nivell 4). En el proper *Quadern de Prehistòria Catalana* informarem més detalladament sobre aquesta descoberta.

Figura 2. El dia 19 d'abril Xavier Perucho –Cap d'Unitat de les Obres del Conveni AP-7 Nord– va mostrar a un de nosaltres (A.A.) les noves oficines de la sortida 'Girona Oest de AP7' a Domeny, just en el sector on l'any 2012 s'estaven posant al descobert unes restes excepcionals del període paleolític

Sortida de camp a la cinglera de Serinyà

A les pàgines 151–184 del *Quadern de Prehistòria Catalana* número 20 de l'any 2012 s'hi va publicar un article sobre el viatge a La Dordonya que l'agost del 2012 hi van portar a terme en Jordi Serra, filòleg gironí i professor d'euskara a Vitòria (País Basc), i un membre del nostre centre d'estudis (A.A.). El seu títol era *Estada a les Eyzies-de-Tayac, referent dels orígens sàpiens europeus i de l'art rupestre paleolític mundial* i s'hi plantejava la següent qüestió: *"La cultura material dels 'cromanyons' que van habitar la cinglera de Serinyà o de Sant Roc d'Amer és equiparable a la dels 'cromanyons' que van decorar els abrics i coves de Les Eyzies, Niaux o Parpalló. Tots són caçadors-recol·lectors del període paleolític superior (40.000–10.000 anys). Per què, doncs, no s'han descobert manifestacions artístiques similars a la bioregió de Girona?"*

El record viu i emocionant d'aquell viatge i la curiositat d'investigar la raó d'aquesta l'absència de l'art paleolític a la bioregió de Girona van motivar la sortida de camp que el 2 de gener de 2013 vam realitzar a la cinglera de Serinyà acompanyats també per l'Albert Bretxa, periodista olotí resident a Mungia (País Basc), i en Quim Vilagran, biòleg riudallotenc i dansaire (figura 3).

Al nostre llibre *Arrels profundes. Fragments del passat prehistòric a les comarques gironines* publicat l'any 2009 s'hi relacionen les nombroses recerques que vam realitzar entre els anys 1999 i 2002 a la cinglera de Serinyà. En base a aquesta experiència, aquell 2 de gener ens vam aproximar a diversos indrets de la cinglera, entre els quals la Bora Gran d'en Carreras i la Cova Mariver. Va ser una sortida de llarga duració perquè es va allargar fins a mitja tarda i es va acabar amb un dinar "a l'hora dels senyors" en el restaurant de Ca la Maria, a Mata.

L'aspecte més remarcable de la sortida va tenir lloc a la Bora Gran d'en Carreras, el primer jaciment paleolític descobert a Catalunya, l'any 1871 per Pere Alsius. Malgrat aquest caràcter simbòlic (perquè sempre s'esmenta que *"el coneixement de la prehistòria antiga catalana es va iniciar a la Bora Gran d'en Carreras"*) vam comprovar que el seu estat actual de protecció i conservació és llastimós.

Quan vam arribar a la Bora Gran d'en Carreras, ens hi vam trobar un jove de nom Adrià acompanyat per un gos i un radiocasset amb el volum elevadíssim. Després de parlar-hi una estona i explicar-li qui érem i què fèiem allà, l'Adrià ens va comentar que ell coneixia un abric inèdit. Encuriosits, li vam demanar si ens el podria mostrar. L'Adrià hi va accedir, cosa que li agraïm. Després de deu minuts de caminar entre enormes blocs de travertins i d'embardissar-nos unes quantes vegades enmig de l'espessa vegetació, vam visualitzar l'entrada d'un abric reblert de sediments, des del sostre fins a la base. En veure'l, en Jordi Serra i l'Albert Aulines van exclamar a l'instant *"l'Abri Poisson!"*, a causa de la seva similitud amb aquest abric francès que, mig any, abans havien visitat en el seu viatge a La Dordonya. Aquest abric és de dimensions considerables, aparentment molt

profund. No vam poder delimitar la seva potència perquè no anàvem ben preparats (llum i cordes). No hi vam localitzar cap resta paleolítica. Ens va deixar unes sensacions molt bones i una gran incògnita. Per això, vam programar revisitar-lo més endavant. A dia d'avui (octubre de 2013), però, encara no hem tingut l'ocasió de fer-ho. La recerca de pintures rupestres paleolítiques a Serinyà és un bon projecte de futur que fa temps tenim previst amb en Jordi Serra. Precisament aquell 2 de gener va sorgir la idea de realitzar una estada de cinc dies al càmping d'Esponellà, l'agost de 2013, per emular la nostra estada d'un any abans a la Dordonya. Finalment, però, per motius diversos no la vam poder realitzar així com tampoc una visita prevista per l'agost de 2013 a les coves... de Niaux (Arieja).

Sortida de camp a la Serra de les Avalls de Terrades

Un dels molts aspectes positius del *I Cicle de Conferències d'Actualitat a les Comarques Gironines* celebrat recentment al Museu Darder de Banyoles (d'abril a juny de 2013) ha estat comprovar, una vegada més, que arreu de les comarques gironines existeixen nombroses persones amb sensibilitat pel seu territori i estima pel patrimoni històric i natural a nivell local.

Figura 3. Cinglera de Serinyà – 2 de gener de 2013

1 i 3) La Bora Gran d'en Carreras (el primer jaciment paleolític descobert a Catalunya, l'any 1871 per Pere Alsius): estat actual de desprotecció i manca d'investigació.

2) Un abric descobert als entorns de la Bora Gran, reomplert de dalt a baix per sediments encara per explorar i de característiques molt similars a l'Abri Poisson (Les Eyzies de Tayac, Dordonya)

El divendres 17 de maig va assistir a aquest *I Cicle* en Dani Pérez, natural de Vilamallà i actualment mestre de primària i amb qui un de nosaltres (A.A.) havia compartit els estudis universitaris d'Història durant els anys 1996 a 2000. Aquest rencontre amb en Dani Pérez i les bones sensacions vers el patrimoni arqueològic gironí generades durant el *el I Cicle de Conferències* ens va motivar una excursió a la Serra de les Avalls de Terrades, ben coneguda per en Dani Pérez, bon excursionista.

Aquesta sortida a la Serra de les Avalls va tenir lloc el 22 de juny de 2013 (figura 4). A més d'en Dani Pérez també hi eren presents en Quim Planas, en Francesc Xavier Medina i un de nosaltres (A.A.), tots tres membres de l'Associació Arqueològica de Girona. Els motius d'aquesta sortida van ser els tres següents. Primer: el poblament paleolític de l'Alt Empordà és el menys conegut de la bioregió de Girona (perquè mai s'hi ha portat a terme una recerca sistemàtica). Segon: era el moment idoni per a la recerca ja que els focs de l'estiu de 2012 en aquesta zona van posar al descobert espais (calcaris, sobretot) abans totalment ocults i intransitables a causa de l'espessa boscúria. Tercer: es tracta d'una nova aproximació al territori per comprendre el poblament antic de la Vall de la Muga dins del context de la recerca arqueològica que, des de l'any 2009, el nostre centre d'estudis està portant a terme a la cova 'Bauma d'en Noguer' (Albanyà).

Finalitzada la recerca a la Serra de les Avalls ens vam dirigir al Castell i la Font de l'Hortal de Llers per observar la cinglera travertínica on l'any 2007 en Quim Planas hi havia localitzat un os incrustat, el qual, un any més tard i amb motiu de les recerques entorn la construcció de la línia de l'AVE, havia mostrat a l'Albert Aulines durant una altra sortida de camp.

Recerques a l'entorn del Pla d'Usall i Roca Foradada (Fontcoberta)

Com a bons coneixedors de la riquesa i les potencialitats del Pla de l'Estanty per a l'estudi i comprensió de la prehistòria antiga sempre procurem estar atents als moviments de terra que es produeixen dins del seu perímetre geogràfic (figura 5).

A principis de 2013 l'arqueòleg Alfons Díaz va comunicar a un de nosaltres (A.A.) l'inici d'uns remenaments en uns terrenys situats a l'entrada del poble de Fontcoberta. Tot seguit, A.A. va visitar el lloc (23 de gener) i ho va comunicar a Montse Freixa de l'empresa ATICS SL, la qual es va posar en contacte amb el Servei d'Arqueologia de Catalunya– Girona i, així, es va assabentar que es tracta de les obres per a la construcció d'una nova àrea residencial. Poc després, un de nosaltres (J.A.) va puntualitzar que en aquesta àrea de terreny remoguda precisament no s'hi extreien terres originals perquè fa uns quants anys que va ser reomplerta amb sediments forans per anivellar-la amb la carretera principal.

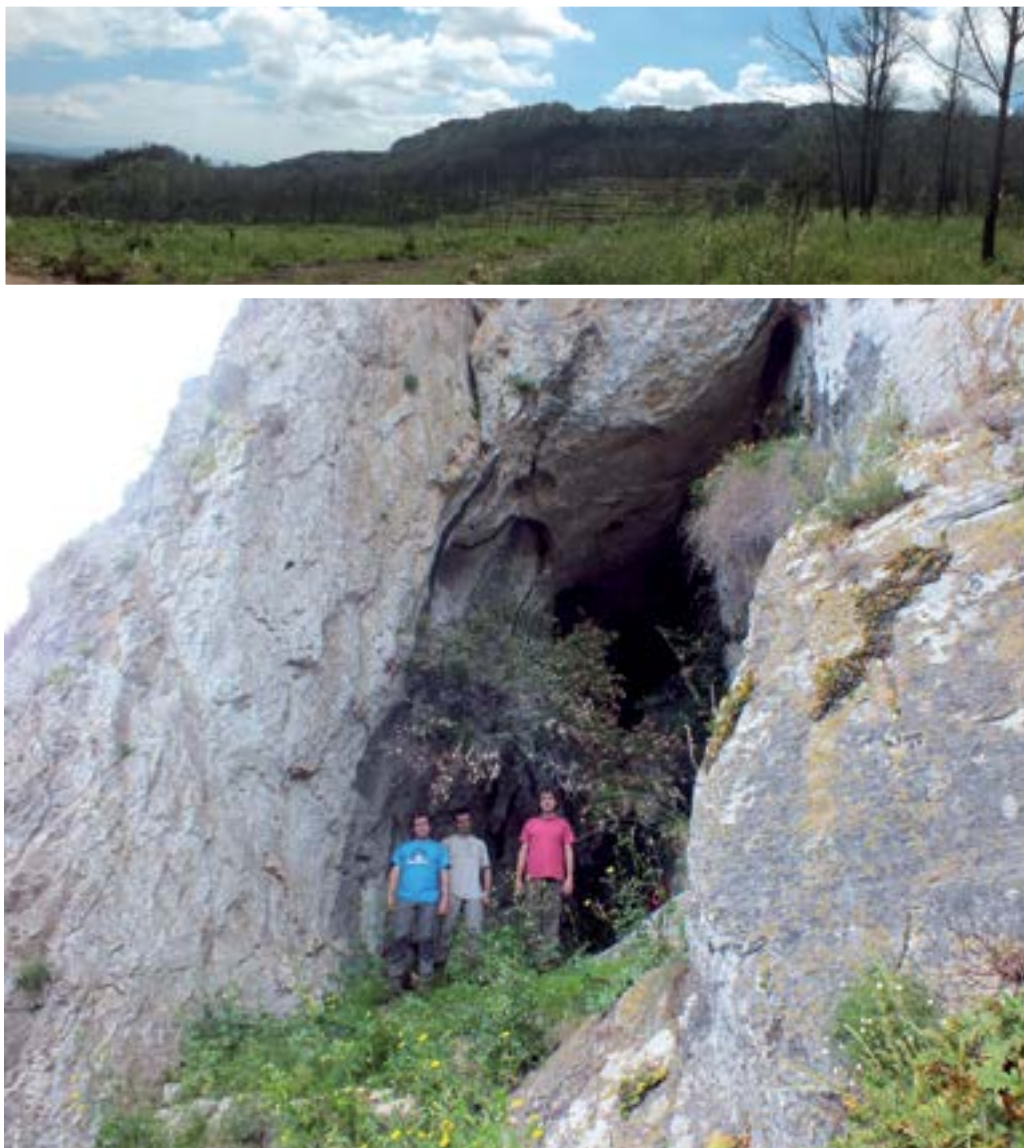

Figura 4. Serra de les Avalls (Terrades, Alt Empordà) – 22 de juny de 2013

A dalt, vista panoràmica parcial de la Serra de les Avalls des de Can Vila de Sobirats

A baix, una cavitat càrstica d'aquesta serra visitada per Francesc Medina (esquerra), Quim Planas (mig), Dani Pérez (dreta) i Albert Aulines

La nostra curiositat i imaginació sobre la prehistòria antiga del Pla de l'Estany és, doncs, una constant. Com a resultat d'aquesta línia constructiva sorgeix una nova proposta de treball que té el seu origen en el Treball de Màster sobre el jaciment de Roca Foradada (Fontcoberta) presentat per Alfons Díaz a la Universitat de Girona el 27 de setembre de 2012 i sobre el qual vam informar de la pàgina 229 a la 231 del *Quadern de Prehistòria Catalana* número 13 (2012).

Aquesta nova proposta de treball consisteix en la programació d'una intervenció arqueològica al jaciment de Roca Foradada. A finals de l'any 2013 Alfons Díaz, amb la col·laboració de l'Albert Aulines, va iniciar el procediment administratiu pertinent per posar en funcionament aquesta excavació i els dies 2 d'octubre i 6 de novembre van mantenir dues entrevistes presencials a l'Ajuntament de Fontcoberta amb el seu alcalde, Joan Estarriola (figura 6). En el proper *Quadern de Prehistòria Catalana* informarem de l'evolució d'aquest nou projecte.

Figura 5. Recerques prehistòriques als voltants de Fontcoberta

- 1) Jaciment paleolític "El Terme", localitzat l'any 2000 en els terrenys on actualment s'hi ubica la depuradora municipal
- 2) Remenaments de terra a l'entrada del poble de Fontcoberta (principis de 2013)
- 3) Objecte lític localitzat l'any 2000 al jaciment paleolític "Mas La Torre"

Figura 6. Carta adreçada el 13 de setembre de 2013 a l'alcalde de Fontcoberta, senyor Joan Estarriola, per proposar-li la promoció d'una intervenció arqueològica al jaciment paleolític de Roca Foradada

Figura 7. Jaciment arqueopaleontològic del Camp dels Ninots (Caldes de Malavella) – 23 de maig de 2011

1) Panoràmica general del sector excavat l'any 2011

2) Localització i extracció de les restes d'un vertebrat del període pliocè

3) D'esquerra a dreta: Andrea Ferrer, Bruno Gómez, Rosa Amigó, Albert Aulines, Riccardo Frigoli, Francesc Garcia i Gerard Campeny

Prehistòria i Societat: Visites a espais arqueològics, conferències, didàctica i ràdio

A la presentació del darrer *Quadern de Prehistòria Catalana* (número 20, any 2012) vam introduir un terme que reflecteix la nostra manera d'actuar en tant que centre d'estudis ben integrat en el si de la societat civil: "arqueoperiodisme". Durant l'any 2013, aquesta permanent implicació social sobre qüestions referents a la prehistòria antiga de la bioregió de Girona l'hem canalitzada a través de diversos mitjans: visites a espais arqueològics, conferències, ràdio i didàctica.

Deu anys de recerques al Camp dels Ninots (2003–2013)

El 25 de maig de 2013 un membre del nostre centre d'estudis (A.A.) va participar en la diada commemorativa dels 10 anys d'investigacions sistemàtiques al jaciment arqueopaleontològic del Camp dels Ninots (Caldes de Malavella). L'acte va consistir en un dinar de germanor que va tenir lloc en una dependència de l'Ajuntament de Caldes de Malavella situada al carrer Vall-Llobera, just en l'espai on s'emplacen el castell medieval i les termes romanes. Hi vam assistir prop de 60 arqueòlegs. La previsió inicial era que aquesta jornada festiva es desenvolupés al paratge de Sant Maurici, però, les inclemències meteorològiques ho van impedir.

Al nostre país, el fet d'aconseguir portar a terme 10 campanyes d'excavacions ininterrompudes en un jaciment arqueològic és meritori i digne de reconeixement. Aquell projecte, que va començar l'any 2003 amb les il·lusions i incerteses de dos recents llicenciats en Història, en Bruno Gómez i en Gerard Campeny, deu anys després s'ha convertit en un referent per l'arqueologia gironina, tant per les espectaculars restes que s'hi han descobert com, sobretot, per la continuïtat de les seves excavacions. Ambdues circumstàncies han fet possible que desenes d'estudiants, professionals, afeccionats i ciutadans hagin pogut conèixer i gaudir del nostre patrimoni històric i natural més remot (figura 7).

Territoris neandertals: de Domeny a l'Abric Romaní (16 d'agost de 2013)

El 16 d'agost de 2013 un membre del nostre centre d'estudis (A.A.) i els arqueòlegs Alfons Díaz i Natàlia Colomeda van visitar l'Abric Romaní de Capellades (Anoia). Cada any a l'agost (des de 1983), en aquest jaciment neandertal de renom mundial s'hi realitza una campanya d'excavació (figura 8). Aquesta visita estava relacionada amb

l'excavació dels anys 2011 i 2012 al jaciment de Domeny (Girona), també del període neandertal perquè els investigadors de l'IPHES de Tarragona Josep Vallverdú i Bruno Gómez se n'havien responsabilitzat de diversos anàlisis (estratigrafia, tracelogia, carpològia). Durant la visita vam retrobar-nos amb antics companys d'excavació (perquè A.A. havia participat en les campanyes de 1999 i 2000 a l'Abric Romaní): Palmira Saladié, Manuel Vaquero, Àlex Solé, Gema Chacón, Joan Gabucio... Després de dinar, durant la sobretaula, vam mantenir una conversa molt interessant amb l'Eudald Carbonell, en Bruno Gómez i en Josep Vallverdú sobre l'origen i l'evolució dels sistemes de producció lítica, des d'Àfrica fins al continent europeu.

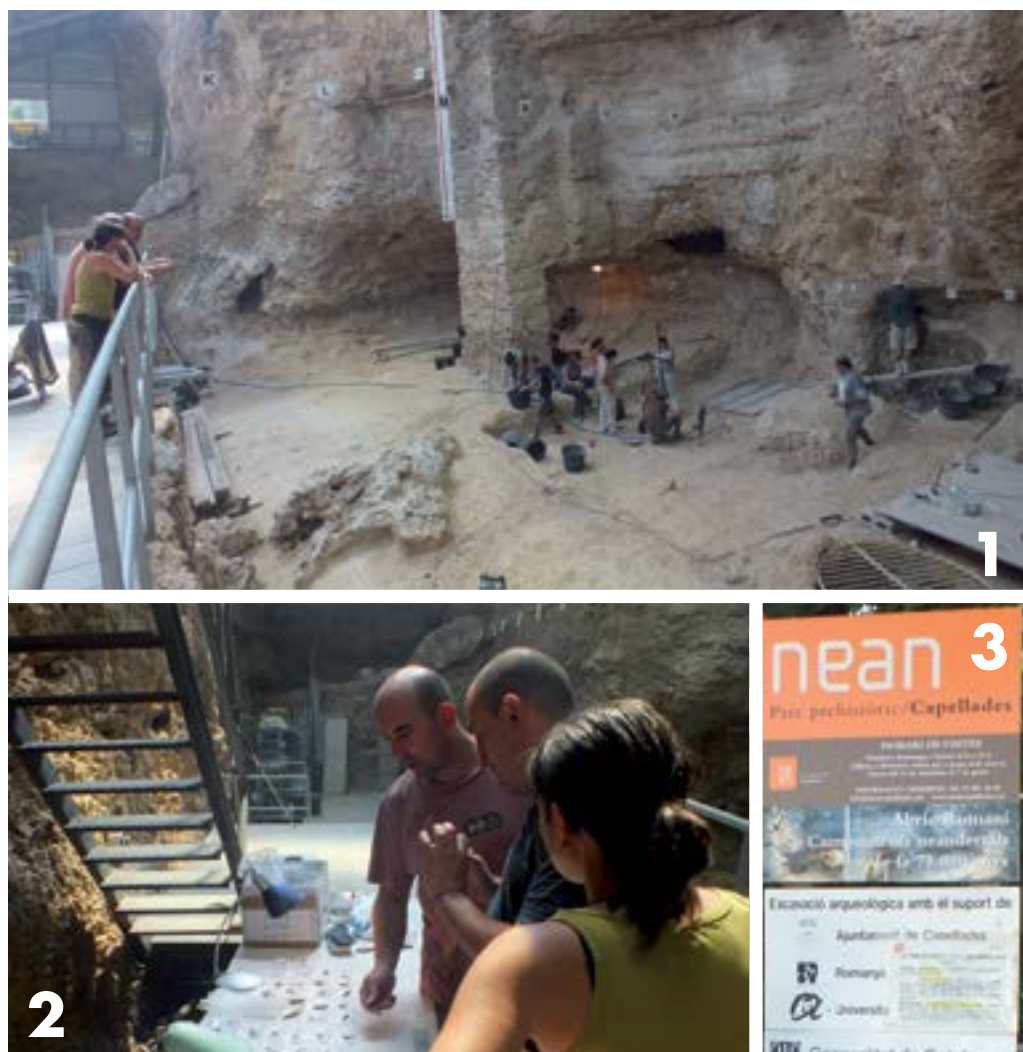

Figura 8. Abric Romaní (Capellades, Barcelona) – 16 d'agost de 2013

- 1) Visió general de la campanya d'excavació de 2013
- 2) Bruno Gómez, Alfons Díaz i Natàlia Colomeda (d'esquerra a dreta) examinen el material lític localitzat en la campanya d'enguany
- 3) Panell informatiu just a l'entrada del *Parc Prehistòric de Capellades*

Terrassa fa un milió d'anys: jaciments de Vallparadís i Hortes dels Frares

L'any 2006 tres membres del nostre centre d'estudis (J.A., P.C. i Josep Canal) van visitar el jaciment paleolític de Vallparadís (amb eines de pedra d'una cronologia pròxima al milió d'anys) mentre hi tenia lloc la seva excavació. Aquella visita es va publicar a les pàgines 183-190 del nostre *Quadern de Treball* número 15 (2006), a l'article: "Vallparadís: prehistòria al cor de Terrassa".

El 23 de gener d'aquest 2013 un altre membre del nostre centre d'estudis (A.A) es trobava circumstancialment a Terrassa. Va aprofitar aquesta ocasió per visitar el Parc de Vallparadís (figura 9) i l'estat actual de la seva recerca arqueològica: l'actual edifici en obres sobre l'antic jaciment i el nou jaciment anomenat "Hortes dels Frares". En definitiva, una molt bona impressió d'aquest espai arqueològic que, juntament amb el Barranc de La Boella (Tarragona), és on fins avui s'han localitzat les evidències humanes més antigues de Catalunya.

Figura 9. Parc de Vallparadís – 13 de gener de 2013

- 1) Visió general d'aquest Parc, amb la indicació dels dos jaciments arqueopaleontològics.
- 2) Detall de l'excavació al jaciment paleontològic anomenat "Hortes dels Frares".
- 3) Panell explicatiu sobre l'actual projecte de recerca paleontològica a Vallparadís

Visita a la intervenció arqueològica de 2013 al Cau del Roure (Serinyà)

A les pàgines 219 i 220 del *Quadern de Prehistòria Catalana* número 20 (2012) vam explicar la transcendència històrica de l'excavació d'un nou jaciment prehistòric a les Coves de Serinyà el setembre d'aquell 2012: el Cau del Roure. D'aquella campanya també se'n va publicar un altre article a el *Pla de l'Estany. Revista del Consell Comarcal* número 74, juliol de 2013, de les pàgines 16 a 18 que portava per títol "Nou projecte d'excavacions a les coves del Reclau: el cau del Roure".

Aquest 2013 ha tingut lloc la II campanya d'excavacions al Cau del Roure. El 24 de setembre un membre del nostre centre d'estudis (A.A.) hi va realitzar una visita acompanyat pels també arqueòlegs Alfons Díaz i Natàlia Colomeda (figura 10). A més de comprovar el desenvolupament de la investigació (localització de restes faunístiques i lítiques del període paleolític superior i mitjà) vam tenir l'oportunitat de retrobar-nos amb els companys de professió Bruno Gómez i Ethel Allué, ambdós de l'IPHES de Tarragona, i, així, vam poder debatre sobre l'estat actual de les analítiques (sediments, estratigrafia, carpologia) del jaciment paleolític de Domeny que aquest centre de recerca estava realitzant en aquell moment.

També és oportú destacar les acurades explicacions de l'Isaac Rufí, estudiant d'Història de la Universitat de Girona, sobre l'estat actual de l'excavació així com dels diversos materials arqueològics que s'havien posat al descobert en la campanya d'enguany.

Nova sortida de camp al poblat ibèric de La Creueta

A les pàgines 204-205 del *Quadern de Prehistòria Catalana* número 20 (2012) vam publicar l'interès d'un de nosaltres (A.A.) pel poblat ibèric de La Creueta (Girona). No és d'estranyar, per tant, que enguany hi hàgim realitzat una nova sortida de camp. Aquesta va tenir lloc el 15 de desembre de 2012 juntament amb els arqueòlegs Jordi Casadevall i Albert Guevara (figura 11), els quals vam conèixer l'any 2012 al jaciment paleolític de Domeny. Gràcies a en Jordi Casadevall va ser possible realitzar una conferència a Sant Gregori sobre aquest jaciment (el 13 d'abril de 2012). Des d'aleshores hem mantingut una relació discontinua però constant en qüestions referents, sobretot, a l'arqueologia històrica (períodes ibèrics i romans).

Altres sortides de camp

A continuació citarem algunes de les sortides de camp realitzades per un membre del nostre centre d'estudis (A.A.) durant aquest curs: el 3 de desembre de 2012 als treballs arqueològics d'un jaciment de la prehistòria recent a Vilademuls motivats per la construcció d'un nou enllaç de l'AP-7 a Girona. El 7 de desembre de 2012, exploració de

Figura 10. Excavació al Cau del Roure de Serinyà – 24 de setembre de 2013

- 1) Límits actuals de l'àrea d'excavació
- 2) Resta faunística *in situ* en un estat de concreció considerable
- 3) Isaac Rufi (esquerra) i Alfons Díaz (dreta) analitzen una resta òssia
- 4) L'interior del Cau del Roure conté uns sediments amb abundants restes prehistòriques
- 5) D'esquerra a dreta: Natàlia Colomeda, Alfons Díaz, Isaac Rufi i Bruno Gómez

balmes i sepulcres megalítics de Tavertet i Cantonigròs amb en Francesc Xavier Medina (per més informació veure les pàgines 213 i 214 del *Quadern de Prehistòria Catalana* número 20 de l'any 2012); el 26 de febrer de 2013 una sèrie de prospeccions a l'entorn del jaciment paleolític de Mas d'en Galí (Medinyà) amb Montse Feixa de l'empresa ATICS; el 3 d'agost de 2013, amb Jordi Casadevall i Albert Guevara, a l'hipotètic camí d'època romana (Via Augusta) que unia les poblacions de Fornells de la Selva a Caldes de Malavella.

Figura 11. Poblament ibèric de La Creueta – 15 de desembre de 2013

- 1) El poblament està situat en un turó pròxim a la carretera que uneix Montilivi amb La Creueta
- 2) Les estructures d'hàbitat a l'interior d'aquest recinte, avui encara ben visibles
- 3) Imatge de la imponent muralla del poblament, des del mateix angle que la publicada per Francesc Riuró a la revista *Ampurias* de l'any 1943

I Cicle de Conferències d'Actualitat Arqueològica a les Comarques Gironines al Museu Darder de Banyoles (2013)

Un article d'aquest *Quadern* està dedicat a aquest cicle de conferències que l'any 2013 ha tingut lloc al Museu Darder de Banyoles (figura 12). La presència del nostre centre d'estudis en aquest *I Cicle de Conferències* ha estat triple. Primer: en la seva organització hi va participar l'Albert Aulines, prehistoriador de l'Associació Arqueològica de Girona. Segon: en la seva divulgació per mitjà de la publicació d'articles a la premsa escrita (al *Dominical del Diari de Girona*) i de les xarxes socials (pàgina web, facebook i twitter). Tercer: a través de l'assistència en diverses conferències d'alguns dels seus membres (A.A., J.A., P.C. i Quim Planas).

Figura 12. Museu Darder de Banyoles – 17 de maig de 2013

Els arqueòlegs Pere Castanyer i Andrea Ferrer (al centre) durant la seva participació en el *I Cicle de Conferències d'Actualitat Arqueològica a les Comarques Gironines*

Una xerrada sobre el foc prehistòric, a Salt i a càrrec de Pere Canton

El dissabte 23 de febrer de 2013 a les 6 de la tarda va tenir lloc a l'Aula Magna de la Casa de Cultura Les Bernardes de Salt, un acte cultural coordinat per Marta Parramon, durant el qual es va projectar la pel·lícula *A la recerca del foc* (figura 13).

Acabada la projecció, l'investigador del nostre centre d'estudis Pere Canton va realitzar una xerrada sobre prehistòria gironina de 3/4 d'hora de durada.

Durant la seva xerrada, Pere Canton va posar especial èmfasi en les darreres novetats a l'entorn del paleolític inferior gironí: les descobertes al Camí dels Carlins de Salt (localitzades i divulgades pel mateix Pere Canton) i aquelles altres que al llarg dels anys 2011 i 2012 van tenir lloc a Domeny i en les quals ha participat activament un altre membre de la nostra Associació Arqueològica de Girona, l'Albert Aulines.

A la projecció de la pel·lícula i a la posterior xerrada de Pere Canton hi van assistir unes 50 persones.

Figura 13. Aula Magna de la Casa de Cultura Les Bernardes (Salt) – 23 de febrer de 2013
A l'esquerra, targeta d'invitació a aquest acte cultural. A la dreta, Pere Canton i Marta Parramon en un instant de la celebració del mateix

Didàctica de la prehistòria gironina

A la pàgina 237 del *Quadern de Prehistòria Catalana* número 20 (2012) vam informar que l'1 d'octubre de 2013 el mestre de l'Escola Cassià Costal Narcís Garcia s'havia posat en contacte via correu electrònic amb l'Associació Arqueològica de Girona per demanar-nos una entrevista sobre arqueologia i prehistòria, a realitzar pels seus alumnes (figura 14).

A partir d'aquest moment vam iniciar tota una sèries d'activitats sobre la prehistòria, gironina i universal, que vam materialitzar al llarg del curs 2012-2013 en diversos centres d'ensenyament gironins (sobre els quals ja ens hem referit àmpliament en un altre article d'aquest mateix *Quadern*): l'Escola Cassià Costal (28 de novembre de 2012 i 7 de març de 2013), al col·legi Les Alzines de Girona (19 de març de 2013), a l'Institut Ramon Muntaner de Figueres (17 de desembre de 2012) i a la Universitat de Girona (31 de gener de 2013).

Figura 14. La prehistòria als centres d'ensenyament gironins – 7 de març de 2013
Xerrada sobre el jaciment paleolític de Domeny per part del prehistoriador del nostre centre d'estudis, l'Albert Aulines, a l'Escola Cassià Costal de Girona

Divulgació de la prehistòria a través de Ràdio 90. *La Ràdio lliure i cultural de la Garrotxa: 'Neandertals a mitja hora de la catedral' i 'Pedra a Pedra'*

Aquest 2013, el nostre centre d'estudis ha continuat fent ús de la ràdio com a mitjà per divulgar la prehistòria. Enguany, s'han emès tres programes, tots relacionats amb la celebració del *I Cicle de Conferències d'Actualitat Arqueològica a les Comarques Gironines* celebrat al Museu Darder de Banyoles: l'emissió de dos programes Especial, el 20 d'abril i el 7 de desembre per presentar i concloure aquest *I Cicle de Conferències* (figura 15) i una nova edició del *Pedra a Pedra* de 13 capítols emès la tardor de 2013 dedicat a retransmetre en diferit totes les conferències d'aquest *I Cicle de Conferències* (figura 16).

Figura 15. Estudi 1 de Ràdio 90 – 7 de desembre de 2013
D'esquerra a dreta: Àngel Serrat, Josep Cuéllar i Albert Aulines

Ràdio 90
La ràdio lliure i cultural de la Garrotxa

LA RÀDIO AL DIA · HISTÒRIA · GUIA · PROGRAMES · + PROGRAMES · A LA CARTA · ARXIU · CC · PERSONES · CONTACTE · SITENET

Pedra a pedra

PEDRA A PEDRA. ESCOLTA LA PREHISTÒRIA
TEMPORADA ESPECIAL
"1 CICLE DE CONFERÈNCIES D'ACTUALITAT ARQUEOLÒGICA A LES COMARQUES GIRONINES"

Tardor 2013 – Ràdio 90

"Pedra a Pedra. Escolta la prehistòria" és un programa de divulgació dels fets, les perspectives i les vivències dels períodes més antics de la humanitat, els qual constitueixen l'essència de nosaltres mateixos, els home sapiens actuals.

Aquest programa en va iniciar la tardor de l'any 2010 i durant quatre temporades fins a la tardor del 2012 –es van emetre 53 capítols dedicats exclusivament a la prehistòria gironina i universal.

La tardor d'aquest 2013 reprenem el Pedra a Pedra per retransmetre en diferit una efemèride relacionada amb el món de l'arqueologia que ha tingut lloc recentment (abril-juny de 2013) al nostre país: la celebració del 1 Cicle de Conferències d'Actualitat Arqueològica a les Comarques Gironines al Museu Darder de Banyoles.

Adequat al gran públic, aquest cicle consistirà en 11 conferències impartides per 15 dels professionals (prehistoradors, arqueòlegs, historiadors i antropòlegs) que, a més, posen al descobert les restes arqueològiques gironines, des del paleolític o l'època moderna.

Tres perules clau sintetitzen el contingut i objectiu d'aquest cicle d'actualitat (presenta les últimes novetats de la recerca arqueològica gironina); pluralitat (ofereix visions ben diverses d'investigar i divulgar aquesta temàtica) i societat civil (preten aproximar l'arqueologia a totes aquelles persones que tenen en gran estima el nostre patrimoni).

El programa s'emet els diumenges a partir de la 1 del migdia i està presentat per l'Àlfonso Díaz i l'Albert Aulines, coordinadors d'aquest cicle.

Els tretze capítols del programa són els següents:

1. Presentació de les 11 conferències del 1 Cicle (02/09/2013)
2. Mecanismes cognitius d'aprenentatge social en companyia: Una aproximació als orígens de la conducta cultural humana (29/09/2013)
3. Una trampa natural: el jaciment paleontològic del Camp dels Ninots (Caldes de Malavella, La Selva) (06/10/2013)
4. Domènys: el darrer descobriment de l'apassionant aventura sobre els orígens humans a la bioergia de Girona (13/10/2013)
5. El paleolític mitjà a la Cova de l'Arbreda (Serinyà, Pla de l'Estany) (20/10/2013)
6. Estudi de la dinàmica cultural de Roca Foradada, un assentament neandertal a l'aire lliure (Fontcoberta, Pla de l'Estany) (27/10/2013)
7. La Draga. Noves aportacions a l'estudi del neolític europeu (03/11/2013)
8. Viladub, vint anys al camp de l'època romana a l'alta edat mitjana (10/11/2013)
9. El Camí de Sant Feliu de la Garriga (Vilademari, Alt Empordà) i el poblament visgot al nord-est peninsular (17/11/2013)
10. La muralla de la ciutat de Sant Feliu de Guíxols. Estat de la qüestió (Baix Empordà) (24/11/2013)
11. El derelictu Blanes I: La Santíssima Trinitat (01/12/2013)
12. Els cementiris medievals de Banyoles (08/12/2013)
13. Cloenda i perspectives del Cicle d'Actualitat Arqueològica (15/12/2013)

Programa 01: Presentació de les 11 conferències del 1 Cicle [1:00:04] [Halo Player](#) | [Play in Prime](#) | [Download](#)

Copyright © 2013 Ràdio 90 - All Rights Reserved

Figura 16. Pedra a Pedra. Temporada Especial de 13 capítols sobre 1 Cicle de Conferències d'Actualitat Arqueològica a les Comarques Gironines – Web de ràdio 90

Publicacions: Revista de l'AAG, articles en d'altres revistes, premsa escrita i llibres

La revista de l'AAG: el *Quadern de Prehistòria Catalana*

El 21 de febrer de 2013 van veure la llum els 594 exemplars del *Quadern de Prehistòria Catalana* número 20 de l'any 2012 (figura 17). Poc temps després, el 2 d'abril, vam introduir la seva versió pdf al portal online RACO (Revistes Catalanes d'Accés Obert), amb qui tenim un conveni de col·laboració des de l'any 2010.

Publicacions en d'altres revistes

El 28 d'agost de 2012, l'historiador olotí Xevi Calm es va posar en contacte amb l'Albert Aulines per demanar-li una col·laboració a la revista *Lligams*. *Una lectura interdisciplinària de la història*. L'article es va redactar i presentar (a través del contacte amb en Jordi Rubió) el gener de 2013. La seva publicació està prevista per inicis del 2014. De moment, s'ha publicat la seva portada (figura 18), que inclou un pic de pòfir de Domeny. El títol de l'article és: *"Els orígens humans a la Bioregió de Girona (1972-2012): 40 anys de recerques amb expectatives de futur engrescadores"*, la temàtica i estructura del qual gira a l'entorn d'aquests 7 eixos: 1) La Bioregió de Girona al paleolític; 2) Poca tradició en l'estudi dels nostres orígens; 3) 40 anys de recerques (1972-2012); 4) Cada eina, una antiga història humana; 5) Domeny neandertal: "L'Empúries del paleolític"; 6) Un prehistoriador i la seva trajectòria vital; 7) Expectatives de futur engrescadores.

Figura 17. Portada de la revista de l'Associació Arqueològica de Girona – Any 2012, número 20

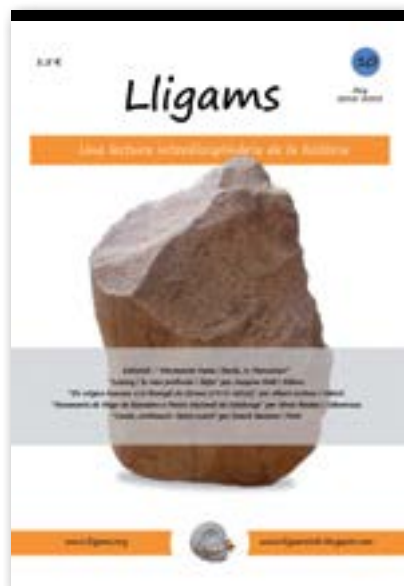

Figura 18. Portada de la revista *Lligams* número 10 (en preparació, 2014)

Per altra banda, aquest 2013 dues revistes de Salt s'han fet ressò dels treballs arqueològics realitzats per en Pere Canton: un article d'Agnès Cabezas titulat "*Pere Cantón: de la indústria al paleolític*" publicat a la pàgina 9 del cinquè número de la revista 17190 univSALT (figura 19) i l'article redactat pel mateix Cantón titulat "*Una moneda romana trobada a Salt*" publicat a la pàgina 9 del número 296 de la revista La Farga de Salt (figura 20).

SOCIETAT ANÒNIMA

Ni famosos, ni il·lustres, aquesta secció és un homenatge a la gent corrent, la del carrer, la més tuitosa, a aquelles persones que amb les seves petites accions, amb el seu al·la a l'ú, silencios, invisible, construeixen i fan més agradable i habitable el món, des de Salt.

Pere Cantón: de la indústria al paleolític

Text i foto: Agnès Cabezas

Fa pocs mesos que en Pere Canton s'ha jubilat. S'ha jubilat de la seva última professió, conserge de les Bernardes, però de la seva veritable passió no s'ha pas retirat, ans el contrari, el podem veure voltant sovint pel caní dels Carllins observant la terra remoguda per pluges o per alguna obra i buscant entre les pedres i còdols alguna pista del nostre passat més remot. La seva feina minuciosa, flegit i estudiant aquesta part del nostre poble, el va fer afirmar que els primers humans a la nostra vila es van assestar en aquesta zona. Una tasca que es va confirmar el 2003 quan va trobar indústria lítica, d'om 300.000 anys d'antiguitat, entre les runes escavades per fer el centre comercial.

Araix d'aquest descobriment, es va fer una exposició a l'Antic Museu de l'Aigua i va editar el llibre *L'aigua i els primers humans a Salt: una illa important, que en un primer moment va patir les reticències d'alguns especialistes, però que amb el suport de l'Associació d'Arqueologia de Girona, del qual n'és secretari, es va confirmar i que ha estat clau perquè ha permès situar Salt en el mapa del paleolític.*

Amb totes aquestes dades, podríem pensar que en Pere s'ha dedicat professionalment a l'arqueologia, però no ha estat ben bé així. Nascut a Sant Vicens de Castellot, però resident a Salt des del 1978, ha dedicat bona part de la seva vida laboral a la indústria. Primer va treballar a la Coma Cros i després va ser tècnic de manteniment tèxtil a la fàbrica Gasol fins que aquesta va tancar. La seva passió pels temps més antics de la humanitat, però, l'ha acompanyat sempre i l'ha portat a escriure diverses lletres sobre els nostres orígens més remots: Catalunya

i les seves monedes (1992), *L'Òpida ibèric de Sant Julià de Ramis* (1993), *Les comarques gironines del paleolític: als viugots* (2001), *L'aigua i els primers humans a Salt* (2003). I d'un li ve la passió per la història! Doncs ell mateix explica que, curiosament, va ser el barber del seu poble, un home molt culte, qui el va introduir en la numismàtica i a partir d'aquí va començar la seva afició.

Així que, ja ho sabeu, si veieu en Pere Canton passejant amb el seu gosset i amb una carpeta sota el braç, amb la mirada cap a terra, penseu que està treballant per rememorar la nostra història més antiga.

SOCIETAT ANÒNIMA 17190 juliol-desembre 2013

[9]

Figura 19. Revista 17190 univSALT – Número 5 – juliol/desembre de 2013 – pàgina 9 Entrevista a Pere Canton, secretari de l'Associació Arqueològica de Girona

col.laboració

Una moneda romana trobada a Salt

La Torre Mirona és una masia amb torre de defensa situada a l'entrada de Salt a ponent. Fou construïda a mitjans del segle XV per la família del linatge dels Miró, d'on rep el nom, i edificada en el lloc on hi havia l'antic mas Nou. Aquesta propietat i les terres adjacents passaren a pertànyer als Font, després als Camps i finalment Robert Mercader urbanitzà l'entorn. El seu estat actual és deplorable, amb part del teulat enfonsat, i si ningú hi posa remei al seu lamentable estat, i no es fa una actuació urgent en qualsevol moment tot serà un munt de ruïnes. Es vergonyós veure aquest patrimoni de gran valor monumental abandonat d'aquesta manera. La seva situació és pitjor que la del Sitj, que ja és dir.

Poc després de la fundació de Gerunda a mitjans del segle I a.C., es comencen a edificar diverses vil·les suburbanes romanes al pla de Girona, algunes de les quals foren bastides a l'entorn immediat del que ara és Salt explotades per l'aristocràcia local. Citen aquí Can Pau Birol o Bell-lloc, Aiguaviva, Vilablareix i Montfollà; ubicades en llocs que per la seva situació geogràfica, topogràfica i hidroliògica foren considerats els més favorables per al treball agrícola i ramader, amb sòls molt productius.

Totes aquestes condicions també les reunís el nostre municipi, però aquí no s'ha trobat fins ara cap indici d'aquestes característiques

constructives. És cert però que al Pla de Salt s'han recuperat alguns materials fragmentats d'aquest període. Bocsins de terrissa feta a mà i a torn, dos vares d'àmfora i abundants trosos de teula plana "tegulae". I ara cal afegir-hi una evidència numismàtica de gran valor. Fa uns 20 anys en els camps que envolten la Torre Mirona va aparèixer una moneda romana de bronze molt malnada, però de cabdal importància que certifica l'estada dels latins a Salt. Aquesta és la probable descripció de la peça; cal dir però que pel mal estat de la moneda no es pot afirmar amb rotunditat a l'emperador que pertany, no obstant tot, nosaltres ens decantem per adjudicar-la a Domicià. La nostra referència a més a més del pes i diàmetre concordants, se centra en la característica silueta del rostre, l'única imatge visible que es conserva. Títol Flavi Domicià (51-96), emperador romà entre els anys 81 i 96 d.C. Fill de Vespasià i germà de Títol. Valor: Sesterci. Metall: bronze; Pes 22 grams; Diàmetre: 33 mil·límetres. Anvers: Bust de l'emperador lleugerament mirant a la dreta. Revers: No s'aprecia cap imatge ni epígrafa.

On s'assenta ara la Torre Mirona, en el període imperial romà, fou un lloc estratègic de pas, prop d'aquí hi circulava una Via secundària; aquest ramal de la Via Augusta menava a Montfollà i resseguint el riu Ter s'endinsava cap a l'interior del territori; conegut en l'Edat Mitjana com Camí Real d'Amer. A més a més hi havia en direcció oest, i cal dir que encara hi és, un curs d'aigua prou important conegut com el torrent de Ramonís.

Així doncs, tot fa pensar que a Salt hi va haver un petit nucli habitat, potser dependent d'alguna vila romana propera; i tots els indicis actuals apunten a una cronologia dins dels primers segles de la nostra era.

La romanització va tenir gran transcendència a Catalunya, per primera vegada es posen les bases de l'organització territorial, legislativa, urbanística i lingüística a les nostres contrades; fou l'embrió del nostre país.

Pere Canton i Plaça
Secretari de l'Associació Arqueològica de Girona

Figura 20. Revista la farga de Salt – Desembre de 2013 – Número 296 – Pàgina 9

Participació en el llibre *Salt pas a pas* de Martí Artalejo

El 19 d'abril de 2013 l'Ajuntament de Salt va presentar un llibre que recull les imatges del projecte *Salt, pas a pas* del fotògraf Martí Artalejo. Aquest llibre és una mena de radiografia urbana per plasmar la diversitat social de Salt (la informació completa es pot consultar en aquesta pàgina web: http://totsalt.cat/index.php?view=details&id=699%3Apresentacio-del-llibre-de-marti-artalejo-salt-pas-a-pas&option=com_eventlist).

De les 366 imatges que es van plasmar al llibre, una feia referència a un membre del nostre centre d'estudis, en Pere Canton (figura 21).

Figura 21. *Salt pas a pas*, llibre de Martí Artalejo publicat aquest 2013

A la pàgina 54 es fa referència al nostre centre d'estudis a través d'una entrevista al nostre secretari, en Pere Canton

Prensa escrita: notícies i articles d'opinió referents a l'Associació

La presència del nostre centre d'estudis a la premsa escrita aquest 2013 s'ha produït en 10 ocasions (*Quadre 1*). Tres d'aquestes publicacions han estat redactades per nosaltres mateixos. La resta són externes: quatre fan referència a Josep Canal, una al Puig d'en Roca (després d'un contacte telefònic previ de la periodista Bàrbara Julbe amb un de nosaltres, l'A.A.) i les altres dues al *I Cicle de Conferències d'Actualitat Arqueològica a les Comarques Gironines* (figura 12).

Quadre 1

L'Associació Arqueològica de Girona a la premsa escrita (octubre de 2012–novembre de 2013)

Data	Mitjà de Comunicació	Tipus de notícia	Títol	Autor/a	Pàgina
04/04/13	El Punt Avui	Notícia	"Cicle de conferències sobre jaciments giro-nins, a Banyoles"	Ramon Estéban	20
19/04/13	Diari de Girona	Notícia	"Albert Aulines parlarà dels orígens humans a Girona"	Redacció	49
28/04/13	Dominical del Diari de Girona	Reportatge	"Arqueologia i benestar"	Albet Aulines i Alfons Díaz	6
23/06/13	Dominical del Diari de Girona	Reportatge	"Banyoles, bressol de la prehistòria catalana"	Albert Aulines, Alfons Díaz i Joan Abad	2-3
07/07/13	Dominical del Diari de Girona	Reportatge	"L'ofici d'arqueòleg i l'Escola Catalana"	Joan Abad i Albert Aulines	2-3
24/08/13	La Vanguardia – Vivir en Verano	Reportatge	"Un bosque con historia. El Puig d'en Roca permite escaparse de la ciudad sin salir de ella"	Bàrbara Julbe	7
21/11/13	La Comarca d'Olot	Notícia	"Ha mort Josep Canal"	Redacció	15
22/11/13	Diari de Girona	Opinió	"Josep Canal i Roquet-Jalmar"	Joaquim Nadal	22
23/11/13	La Vanguardia	Opinió	"Pioner i amic". Josep Canal (1920-2013)	Eudald Carbonell	39
01/12/13	Presència	Opinió	"Josep Canal"	Xevi Planas	24

Xarxes Socials Online: Pàgina web, facebook i twitter

Tres anys després de la creació de la pàgina web del nostre centre d'estudis (veure la pàgina 199 del Quadern de Prehistòria Catalana número 19 de l'any 2010) i tal com vam anunciar a la pàgina 255 del darrer número d'aquesta mateixa revista (el 20, de l'any 2012), aquest 2013 hem fet un pas més en el món de les xarxes socials online: des del 21 de desembre –i gràcies a l'ajuda tècnica de l'Àngel Serrat–, a més de la pàgina web també disposem de Facebook i Twitter (figura 22).

Fins a data d'avui (desembre 2013) mantenim ben activa tota aquesta xarxa de relacions socials online, a partir de la qual informem de les nostres activitats als nostres associats i a totes aquelles persones i entitats interessades en l'apassionant recerca dels orígens humans a la bioregió de Girona i, per extensió, de Catalunya i la península Ibèrica.

Figura 22. Les xarxes socials online que manté actives en l'actualitat (desembre de 2013) l'Associació Arqueològica de Girona: facebook, pàgina web i twitter